

Temanotat

Palestinske gjestearbeidere i De Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Qatar

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat: **Palestinske gjestearbeidere i De Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Qatar**

SUMMARY

Palestinians started migrating to the Gulf region in the early 1950'ies. Many Palestinians have been in the region for decades, and several have brought family members with them. However, only very few Palestinians enjoy the rights of permanent residency and citizenship. Residency permits in the United Arab Emirates, Kuwait and Qatar are based on licensed work contracts and work permits must be renewed every three years. Migrant workers must have a sponsor employer in the host country, and the sponsor has statutory responsibility for the employee during the contract period. It is not possible to change employment without the sponsor's permission. However, irregularities occur within the sponsorship system. For instance some migrant workers buy their work permits from corrupt sponsors. Furthermore some companies illegally employ foreigners on an informal basis in part time jobs.

SAMMENDRAG

Palestinere begynte allerede tidlig på 50-tallet å migrere til Golfregionen. Mange palestinere har vært i regionen i flere tiår, og flere har brakt familiemedlemmer med seg. Permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap hører imidlertid til unntakene. Oppholdstillatelse i De Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Qatar følger av et kontraktsfestet arbeidsforhold, og arbeidstillatelsen må fornyes hvert tredje år. Hver enkelt gjestearbeider må ha en sponsor i form av en arbeidsgiver i vertslandet. Sponsoren har lovfestet ansvar for arbeidstakeren i kontraktsperioden, og det er ikke mulig å skifte arbeid uten sponsorens tillatelse. Innenfor sponsorsystemet foregår det imidlertid noe triksing med regelverket. Eksempelvis kjøper enkelte utlendinger arbeidstillatelser av korruperte sponsorer. Videre forekommer også uformelle ansettelser av utlendinger i deltidsarbeid.

INNHold

1. Innledning	5
2. Historikk	5
2.1 Returproblematikk	6
2.2 Vendepunkt etter Gulf-krigen i 1991	7
3. Regelverket for arbeids- og oppholdstillatelse	8
3.1 Sponsorsystemet	8
3.1.1 Hvem kan være sponsor?	9
3.1.2 Familiestillatelse	9
3.2 Andre vilkår for innvilgelse av arbeidstillatelse	10
3.3 Registrering av gjestearbeidere og ID-dokumenter	10
3.4 Reisedokumenter	10
4. Statsborgerskap	11
5. Irregulær arbeidsinnvandring til Gulflandene	12
5.1 Illegale immigranter	12
5.2 Korrupsjon	12
5.2.1 Korruperte sponsorer	13
5.3 Uformelle arbeidsforhold	14
5.4 Betydningen av kontaktnett	14
6. Palestinernes situasjon sammenlignet med andre gjestearbeidere	15
7. Referanser	17
7.1 Skriftlige kilder	17
7.2 Muntlige kilder	21

1. INNLEDNING

Dette notatet belyser enkelte sider ved de palestinske gjestearbeidernes oppholdsvilkår i De Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Qatar. Notatet tar for seg regelverket for arbeids- og oppholdstillatelser i de enkelte landene, mulighetene for å oppnå statsborgerskap og betydningen av korrupsjon, uformelle krav og nettverk for å få innvilget arbeids- og oppholdstillatelse. Innledningsvis gjøres det rede for historiske forhold av betydning for palestinerne i den arabiske Golfen.

2. HISTORIKK

Palestinere var blant de første gruppene gjestearbeidere som kom til Gulfstatene. Allerede på 1950-tallet etablerte de seg i Kuwait, senere i Saudi-Arabia, De Forente Arabiske Emirater (heretter FAE) og i Qatar. Stadig nye palestinere tok seg arbeid i disse statene, godt hjulpet av slektninger og bekjente som allerede var etablert der. Før oljeboomen i 1974 utgjorde palestinerne en betydelig del av de mange gjestearbeiderne i regionen. I 1965 var hver tredje gjestearbeider i Kuwait en palestinere/jordaner¹, og i utdanningssektoren var de spesielt dominerende; hele 49 % av lærerne i Kuwait var palestinere i 1967/68 (Hovdenak 1997, s. 19, 26-27).

Disse tallene til tross; palestinerne har i liten grad blitt integrert i Gulfregionen. Myndighetene i disse statene har ført en uttalt segregerende politikk overfor de enorme mengdene av gjestearbeidere som har strømmet til regionen.² De har vært opptatt av å begrense mulighetene for permanent opphold og sikre regelmessig utskifting av utenlandsk arbeidskraft. Også andre tiltak har gjort det vanskelig for gjestearbeiderne å slå rot i sine vertsland. Utlendinger har bl.a. ikke mulighet til å skaffe seg eiendom eller aksjer. De kan heller ikke stå som eiere av egen forretningsvirksomhet, men må registrere slik virksomhet på en borger av det aktuelle landet mot en årlig avgift (Hovdenak 1997, s. 39).³

Det er også et spørsmål hvorvidt gjestearbeiderne selv har hatt til hensikt å slå seg ned i Gulflandene for godt. I 1995 gjennomførte forskeren Are Hovdenak et

¹ Statistikken skiller ikke mellom palestinere med jordansk pass og øvrige jordanere. Migrasjon mellom den vestlige og østlige siden av Jordanelva ble ikke registrert før 1967, siden begge sider var en del av kongedømmet Jordan (Hovdenak 1997, s. 25).

² I 2005 utgjorde gjestearbeidere 69,2 % av befolkningen i Kuwait, 70 % i FAE og hele 80,5 % i Qatar. Siden 1960 hadde man da opplevd en årlig prosentvis økning i antall gjestearbeidere på 6,7 % i Kuwait, 15,9 % i FAE og 8,7 % i Qatar (UNDP 2009, s. 143).

³ I årene før Gulf-krigen 1990-91 var riktignok kuwaitiske myndigheter mer liberale med hensyn til palestineres rettigheter. Kuwait var vertsland for den største gruppen av palestinske gjestearbeidere og det landet som først mottok dem. Palestinerne fikk tillatelse til å organisere seg, både kulturelt og politisk, noe de også gjorde i utstrakt grad. Klanbaserte og PLO-orienterte organisasjoner i Kuwait City ble viktige møtesteder for den palestinske kolonien i landet (Hovdenak 1997, s. 50-51).

feltarbeid på Vestbredden hvor han intervjuet 32 gjestearbeidere mens de var hjemme på ferie (Hovdenak 1997). Hovdenaks informanter opplyser at de har pleid kontakten med venner og familie på Vestbredden; deler av lønnen har gått til den nærmeste familien, og det har også vært vanlig å reise hjem på sommerferie. I vertslandene har de i hovedsak vært sammen med andre palestinere og andre arabiske gjestearbeidere i sosiale sammenhenger. Men selv om målet opprinnelig var å bidra til familieøkonomien på hjemstedet og opparbeide seg kapital og returnere hjem en dag, kan dette ha endret seg for noen i løpet av oppholdet. Mange av gjestearbeiderne har brakt med seg familiene sine etter hvert, hvilket jo indikerer et mer permanent bosettingsønske (Hovdenak 1997, s. 20, 39, 42).

2.1 RETURPROBLEMATIKK

Når mange palestinere har valgt å bli i Golfregionen i lengre perioder, kan det også ha sammenheng med at retur til opprinnelsesstedet ikke er helt uproblemtisk. Retur har vært og er stadig betinget av både den israelske stats og de enkelte arabiske staters regelverk. En rekke palestinere som tok seg arbeid i Golfstatene i disse årene var flyktninger med tilhold i ulike deler av Midtøsten. Med en eller annen form for reisedokument, har mange av disse flyktningene i stedet kunnet returnere til det landet de hadde slått seg ned i etter at de hadde flyktet fra Palestina i 1948. Dette gjaldt flyktninger med tilhold i Jordan, Libanon og Syria (Landinfo 2010b s. 6; Landinfo 2010c, s. 6; Landinfo 2010d, s. 6).

De palestinske flyktningene som emigrerte fra Gaza derimot har ikke hatt tilsvarende returmuligheter, og de som emigrerte før 1967 har hatt en spesielt vanskelig situasjon. Etter at Israel okkuperte Gaza og Vestbredden i 1967, gjennomførte israelske myndigheter en folketelling i disse områdene. De palestinerne som befant seg utenfor Gaza og Vestbredden på det tidspunktet, mistet sin oppholdstillatelse og måtte søke om familiegjengenforening hvis de ønsket å returnere til disse områdene (Hovdenak 1997, s. 29). De som emigrerte etter 1967, og dermed *var* oppført i folkeregisteret, måtte returnere med jevne mellomrom for ikke å bli strøket fra registeret. Frem til 1967 da Egypt administrerte Gazastripen, fikk Gaza-palestinerne etter søknad utstedt egyptiske reisedokumenter. Disse reisedokumentene ble benyttet av de som emigrerte til Golfstatene. Der har de kunnet fornye dem ved egyptiske ambassader. Imidlertid gir ikke disse reisedokumentene grunnlag for opphold i Egypt, og Gaza-palestinerne i Golfstatene har således ikke hatt noe land å returnere til (Landinfo 2010a, s. 7).

De palestinerne som emigrerte fra Vestbredden har hatt en gunstigere dokumentsituasjon enn Gaza-emigrantene. Palestinerne på Vestbredden fikk jordansk statsborgerskap etter at Jordan annekterte Vestbredden i 1950. De har derfor kunnet returnere til Jordan, om enn ikke til Vestbredden, og de har hatt tilsvarende reise- og migrasjonsmuligheter som øvrige jordanske borgere (Landinfo 2010b, s. 6).⁴

⁴ Jordan betraktet palestinere på Vestbredden som jordanske borgere også etter den israelske okkupasjonen i 1967, og fortsatte å utstede jordanske nasjonalitetspass til denne befolkningen helt fram til 1988. Fra og med det tidspunkt utstedte jordanske myndigheter jordanske pass uten nasjonalitetsnummer til statsløse palestinere på Vestbredden (Landinfo 2010b, s. 6).

2.2 VENDEPUNKT ETTER GULF-KRIGEN I 1991

Problemstillinger knyttet til retur ble høyaktuelle etter Gulf-krigen i 1991. Ettersom PLO ga sin støtte til Irak under okkupasjonen av Kuwait, ble palestinerne i landet sett på som kollaboratører og utsatt for represalier. Det ble rapportert om tilfeldige arrestasjoner og deportasjoner, og myndighetene la press på palestinerne om å forlate landet (Immigration and Refugee Board of Canada 1993c). Blant annet mistet alle de statlig ansatte palestinerne arbeidet sitt og dermed også oppholdsgrunnlaget i landet (Takkenberg 1998). Det har blitt antatt at mer enn 90 % av den palestinske befolkningen (på ca. 400 000) i Kuwait forlot landet under og etter krigen, men tallene er usikre (Hovdenak 1997, s. 53).

Ved utgangen av 1992 skal det ha vært kun 30 000-40 000 palestinere igjen i Kuwait. Det antas at mange av disse var Gaza-palestinere med egyptiske reisedokumenter, uten muligheter til å reise lovlig inn i verken Egypt eller Gaza. Gaza-palestinere var med andre ord strandet i Kuwait. Etter hvert har imidlertid noen av dem bosatt seg i Irak, andre i Sudan og Jemen (Palestinian Return Centre 2009). Ifølge amerikansk UD (U.S. Department of State 2010b) gikk kuwaitiske myndigheter bort fra de restriksjoner som ble lagt på bl.a. palestinerne muligheter til å ta arbeid i Kuwait i august 2001. Den samme kilden opplyser at det ved utgangen av 2009 var 30 000 palestinere bosatt i Kuwait.

Gulf-krigen påvirket også palestinerne oppholdsforhold i de øvrige Golfstatene. Den generelle misstemningen mot palestinere skal ha forårsaket en masseutvandring av palestinere fra flere land i regionen. Dette skjedde bl.a. i Qatar, hvor det også ble rapportert om deportasjoner. En rekke statlig ansatte palestinere fikk ikke fornyet sin arbeidstillatelse og måtte forlate landet (Immigration and Refugee Board of Canada 1994). Landinfo har ingen tall på hvor mange palestinere som nå oppholder seg i Qatar, men i 2002 skal det ha vært til sammen 50 000 jordanere og palestinere i landet (Kapiszewski 2006, s. 10). (Statistikken skiller ikke mellom palestinere med jordansk pass og øvrige jordanere.)

Selv om mange palestinere også forlot FAE rett etter Gulf-krigen, fant det ikke sted noen masseutvandring. Palestinerne ble ikke bedt om å forlate landet, men det ble innført strengere kontroller med deres inn- og utreise. I 1993 opplyste en kilde til kanadiske utlendingsmyndigheter (Immigration and Refugee Board of Canada 1993a) at FAE ikke lenger utstedte arbeidstillatelser til palestinere, ei heller fornyet eksisterende tillatelser. Dette skal imidlertid primært ha hatt økonomiske årsaker, og innstrammingene ble igangsatt før Gulf-krigen (Immigration and Refugee Board of Canada 1993b). I en FN-rapport fra 2009 (UN Human Rights Council 2009, s. 9) vises det til at det nå skal være 150 000 palestinere med lovlig opphold i FAE, men det er usikkert hvor pålitelig dette tallmaterialet er. En nyhetsartikkel fra 2009 opererer med et tall på litt over 100 000 palestinere i FAE (Haaretz 2009).

Uansett, de innstrammingene som ble innført tidlig på 90-tallet ser ikke lenger ut til å være gjeldende (Den norske ambassaden i Abu Dhabi, e-poster 2009 og 2010; Menafn - Khaleej Times 2009).⁵

3. REGELVERKET FOR ARBEIDS- OG OPPHOLDSTILLATELSER

3.1 SPONSORSYSTEMET

For å få oppholdstillatelse i Gulfstatene må man ha en sponsor i det landet man ønsker å arbeide i.⁶ En sponsor vil si en arbeidsgiver med et konkret jobbtillbud. Sponsoren/arbeidsgiveren søker om oppholds- og arbeidstillatelse på vegne av arbeidstakeren, og oppholdstillatelsen følger så av arbeidskontrakten. Arbeidsgiveren har lovfestet ansvar for arbeidstakeren i kontraktsperioden, og må informere myndighetene om eventuelle endringer i kontrakten. Sponsoren skal også holde myndighetene orientert om arbeidstakerens sivilstatus og bopel. Arbeidstakeren kan kun arbeide for sponsoren under sitt opphold, og er således fullstendig avhengig av sponsorens velvilje for å kunne oppholde seg lovlig i et av Gulflandene. Denne avhengigheten kommer videre til uttrykk ved at sponsoren i mange tilfeller oppbevarer arbeidstakerens reisedokumenter i kontraktsperioden (Longva 1997, s. 21).

Mulighetene til å skifte arbeid er også svært begrenset og forutsetter at man har et godt forhold til sin arbeidsgiver. Det er ikke mulig å si opp en stilling uten arbeidsgivers godkjenning og et såkalt løslatelsesdokument ("letter of release"). I et slikt dokument stadfester sponsoren at han overfører ansvaret for arbeidstakeren til en annen sponsor (Hovdenak 1997, s. 45, 47).

Som en følge av dette systemet må utenlandske arbeidstakere forlate landet når arbeidskontrakten går ut eller man har nådd pensjonsalder⁷ (Hovdenak 1997, s. 27). I **Kuwait** må sponsoren betale kostnadene ved arbeidstakerens hjemreise etter arbeidsforholdets slutt (Longva 1999, s. 21). Videre innebærer sponsorsystemet (i alle Gulflandene) at voksne⁸ barn av gjestearbeidere selv må skaffe seg en egen sponsor for å sikre oppholdstillatelse. Dette selv om de har vokst opp i landet.

Sponsorsystemet praktiseres av alle Gulfstatene. **Kuwait** innførte regelverket allerede fra slutten av 60-tallet, som det første landet i regionen. Hensikten var å kontrollere tilstrømningen av gjestearbeidere (Hovdenak 1997, s. 27).

⁵ Imidlertid rapporterte flere kilder (Human Rights Watch 2010; Haaretz 2009) nylig at hundrevis av palestinske og libanesiske gjestearbeidere ble utvist fra FAE i 2009. Bakgrunnen for utvisningene oppgis å være hensyn til den nasjonale sikkerhet. Flere av de utviste skal ha blitt tatt inn til avhør, og noen av dem skal ha blitt bedt om å avgi opplysninger om andre palestinere og libanesere som oppholder seg i FAE. De utviste palestinerne er fra Gaza, og mange av dem har hatt oppholdstillatelse i FAE i inntil 30 år.

⁶ *Kafil* er den arabiske betegnelsen på en slik sponsor.

⁷ Dette vil være den pensjonsalderen som gjelder i vertslandet. Landinfo kjenner imidlertid ikke til hvor strengt dette regelverket praktiseres og om man kan forlenge arbeidskontrakten selv om man har nådd pensjonsalder.

⁸ Barn av gjestearbeidere blir myndige i henhold til regelverket i foreldrenes opprinnelsesland (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post september 2010).

Lovverket i de forskjellige landene skiller ikke mellom nye palestinske arbeidssøkere og palestinere som har vokst opp i landet eller tidligere har hatt oppholds- og arbeidstillatelse i landet. Alle ikke-borgere må ha en sponsor (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post november 2009 og april 2010).

Man kan enten søke om arbeidstillatelse fra utlandet eller mens man befinner seg i **Qatar** eller **FAE** (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post november 2009 og april 2010). Landinfo har ikke informasjon om hvordan dette fungerer i **Kuwait**.

Arbeidstillatelser må **fornyes hvert tredje år** i alle de tre landene. Hvis gjestearbeidere forlater landet før arbeidskontrakten har utløpt, og altså misligholder kontrakten, vil arbeidstillatelsen opphøre etter seks måneder. I **FAE** må arbeidsgiver/sponsor i slike tilfeller melde fra til Innenriksdepartementet (og potensielt også Arbeidsdepartementet) om at arbeidskontrakten er misligholdt. Vanlig prosedyre er da ett års karantene for innreise til FAE (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post vår 2009). Ved utreise fra **Qatar** etter utløpt arbeidstillatelse, blir passet/reisedokumentet stemplet slik at det fremgår at personen ikke lenger har oppholdstillatelse i landet. Myndighetene utsteder ikke annen dokumentasjon på utløpt arbeids-/oppholdstillatelse (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post april 2010).

3.1.1 Hvem kan være sponsor?

I **Qatar** må en sponsor være en qatarisk statsborger eller et selskap registrert i Qatar. Utlendinger med oppholdstillatelse i Qatar kan operere som sponsorer for hushjelpere.

I **Kuwait** kan ikke utlendinger være sponsorer for andre utlendinger (Longva 1999, s. 20; Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post april 2010 og november 2009). Imidlertid kan en gjestearbeider opptre som sponsor for seg selv, med eller uten tillatelse til å arbeide, gitt at han har bodd i Kuwait i mange år og har god økonomi (Kuwaitiah Net u.å.).

Landinfo kjenner ikke regelverket for dette i **FAE**.

3.1.2 Familietillatelser

I både **FAE**, **Kuwait** og **Qatar** kan mannlige og kvinnelige⁹ gjestearbeidere få innvilget opphold til ektefelle og barn under 18 år på en familietillatelse ("family/dependant visa"). Det settes imidlertid som vilkår at gjestearbeideren har en minimumslønn (Abu Dhabi Government u.å.; Explore-qatar.com u.å; Qatar Visitor u.å; Visit-Kuwait u.å).¹⁰

Disse familietillatelsene er imidlertid ikke arbeidstillatelser, de gir kun grunnlag for lovlig opphold (Guide2dubai.com 2007).

⁹ Kvinner har inntil nylig ikke hatt denne muligheten.

¹⁰ I FAE er denne minimumslønnen satt til 3000 emiratiske dirham (AED) (USD 1000) hvis arbeidstakeren disponerer bolig gjennom sin arbeidsgiver, og 4000 AED hvis arbeidstakeren betaler boligkostnader selv (Abu Dhabi Government u.å.). I Qatar er denne minimumslønnen satt til 4800 qatariske riyal (QR) (USD 1300) (Explore-qatar.com u.å), mens den i Kuwait er 450 kuwaitiske dinarer (KD) (USD 1600) hvis man jobber i offentlig sektor og 650 KD hvis man jobber i privat sektor (Visit-Kuwait u.å).

3.2 ANDRE VILKÅR FOR INNVILGELSE AV ARBEIDSTILLATELSE

I tillegg til kontraktsfestede arbeidsforhold, må gjestearbeidere i alle de tre landene gjennomgå en rekke medisinske tester før arbeidstillatelse innvilges.

Det stilles også krav om vandelsattester i **Kuwait** og i **Qatar**.¹¹ Ifølge Norges ambassade i Abu Dhabi (e-post april 2010 og november 2009) må gjestearbeidere i Qatar ha plettfri vandel. I **Kuwait** kreves vandelsattester kun for enkelte nasjonaliteter. Imidlertid må gjestearbeidere skaffe seg en attest, en såkalt NOC – No-Objection Certificate - fra en etterforskningsetat (General Administration of Criminal Investigation) underlagt det kuwaitiske innenriksdepartementet. Det er sponsorenes oppgave å fremlegge arbeidstakerens personlige data for denne etaten. Videre må gjestearbeidere avlegge fingeravtrykk og sikkerhetsklareres av en avdeling (Criminal Evidence Department) innenfor Innenriksdepartementet (Kuwaitiah Net u.å.).

3.3 REGISTRERING AV GJESTEARBEIDERE OG ID-DOKUMENTER

I **Qatar** registreres alle gjestearbeidere av Arbeids- og sosialdepartementet (Ministry of Labour and Social Affairs) og Innenriksdepartementet (Ministry of Interior). På bakgrunn av dette registeret vil en gjestearbeider kunne få utstedt et arbeidsbevis/-kort og et ID-kort (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post april 2010).

I **FAE** er det Direktoratet for oppholds- og utlendingssaker (General Directorate of Residence and Foreigners Affairs) som utsteder arbeidstillatelser. Direktoratet sorterer under Arbeidsdepartementet (Ministry of Labour). Gjestearbeidere med lovlig opphold skal få utstedt et arbeidsbevis/-kort gjennom sin sponsor (Al Jandaly 2009).

I **Kuwait** er det Innvandringsdirektoratet (Directorate of Immigration) som registrerer gjestearbeidernes arbeidstillatelser, og på bakgrunn av dette registeret skal det være mulig å verifisere hvorvidt folk har vært bosatt i landet (Norges ambassade i Abu Dhabi, november 2009). Etter forespørsel fra sponsor, kan en gjestearbeider i Kuwait få tildelt et ID-kort (*hawiyya*) av lokale myndigheter (Longva 1997, s. 94).

3.4 REISEDOKUMENTER

Ingen av myndighetene i de tre landene utsteder reisedokumenter til de palestinske gjestearbeiderne. De palestinske selvstyremyndighetenes diplomatiske representasjoner i de enkelte landene kan utstede reisedokumenter til palestinere med palestinske reisedokumenter som er registrert på Vestbredden og i Gaza. De palestinerne som har reisedokumenter fra andre land har ikke denne muligheten (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-poster 2007-2010).

¹¹ Landinfo kjenner ikke til om dette også gjelder i FAE.

4. STATSBOGERSKAP

Det er kun svært sjelden at gjestearbeidere i Gulfstatene oppnår statsborgerskap. Selv ikke etter en livslang arbeidsinnsats i et land er dette vanlig. Barn av gjestearbeidere som er født og oppvokst i et av Gulflandene har heller ingen særskilte rettigheter med hensyn til statsborgerskap. Myndighetene er helt klare på at gjestearbeidere skal returnere til sine hjemland/-steder når arbeidskontrakten utløper, og statsborgerskap tildeles kun til enkeltpersoner etter innvilgelse fra landets øverste leder/lederskap (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post november 2007; Hovdenak 1997, s. 28, 40; Immigration and Refugee Board of Canada 2003; Longva 1997, s. 20).

Lovverket i **Qatar** og **FAE** åpner imidlertid for at gjestearbeidere kan søke om statsborgerskap. I henhold til statsborgerloven i **Qatar** må disse fire vilkårene oppfylles før en gjestearbeider kan søke om statsborgerskap:

- minimum 25 års opphold i landet
- plettfriandel
- gode arabisk-kunnskaper
- god levestandard (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post april 2010).

I henhold til statsborgerloven i **FAE** må søkere fra andre arabiske land enn Bahrain, Oman og Qatar ha oppholdt seg lovlig i landet i sju år før de kan søke om statsborgerskap (Immigration and Refugee Board of Canada 2003).

I **Kuwaits** statsborgerskapslov heter det at en utlending bare kan innvilges statsborgerskap gjennom "act of government" (U.S. Office for Personnel Management 2001, s. 112). Dette skjer kun hvis en person har utmerket seg i sin tjeneste til staten gjennom mange år. En sjenerøs arbeidsgiver vil derimot kunne belønne en utenlandsk arbeidstaker med livslang arbeids- og oppholdstillatelse hvis han/hun har utmerket seg med lang og tro tjeneste (Just Landed u.å.).¹²

¹² Mulighetene for å oppnå statsborgerskap var til stede for palestinerne i Kuwait på 50-tallet, før man innførte sponsorsystemet, men dette skjer i praksis ikke lenger i dag (Longva 1997, s. 20).

5. IRREGULÆR ARBEIDSINNVANDRING TIL GULFLANDENE

Landinfo har blitt bedt om å undersøke betydningen av korrupsjon, uformelle krav og nettverk for innvilgelse av arbeids- og oppholdstillatelse FAE, Kuwait og Qatar. Den informasjonen som foreligger gir i liten grad opplysninger om palestinere spesielt. Det er imidlertid nærliggende å tenke seg at de irregulære mekanismene kildene beskriver også er tilgjengelige for palestinere.

5.1 ILLEGALE IMMIGRANTER

Ifølge Are Hovdenak (1997, s. 29) har palestinere gjennom tidene funnet illegale veier inn i Gulfregionen. Allerede tidlig på 1950-tallet krysset palestinere grensen inn i Kuwait til fots gjennom den irakiske ørkenen i nord, eller de kom sjøveien. Andre har kommet seg lovlig inn, men valgt å forbli ulovlig i landet etter at besøksvisumet eller arbeidskontrakten har utløpt. Dette skal være utbredt i Kuwait; det har blitt anslått at det kan være rundt 80 000 slike illegale immigranter i landet (Shah 2007, s. 10).

Flere forhold gir grobunn for illegalt opphold. Svingninger i arbeidsmarkedet og myndighetenes ønske om å nasjonalisere landenes arbeidsstokk har påvirket mulighetene for å få lovlig opphold. Særlig i offentlig sektor har det vært en uttalt politikk å ansette landenes egne borgere framfor utlendinger. En av Are Hovdenaks informanter fortalte (1997, s. 27, 47) at han hadde mistet flere stillinger til bahrainske borgere under sitt opphold i landet. Uten ny sponsor har man da i realiteten ikke lenger lovlig opphold.

Videre gir sponsorsystemet mye makt til arbeidsgiver, noe enkelte utnytter seg av. I mangel av legale muligheter for å skifte jobb, rømmer noen fra sine sponsorer og ”går under jorden”. I Kuwait har dette vært særlig utbredt blant asiatiske, lavtlønnede arbeidstakere i privat sektor. Siden sponsorene i mange tilfeller oppbevarer reisedokumentene deres, kan de ikke forlate landet, men må forsøke å skaffe seg et levebrød på ulovlig vis. Myndighetene i Kuwait er godt kjent med at dette forekommer, og ved jevne mellomrom innvilges illegale immigranter amnesti slik at de kan forlate landet på lovlig vis (Longva 1997, s.97; Shah 2007, s. 10).

5.2 KORRUPSJON

På Transparency Internationals *Corruption Perceptions Index* for 2009 ligger Qatar på plass nr. 22, FAE på plass nr. 30 og Kuwait på plass nr. 66. Til sammenligning ligger Norge som land nr. 11 på denne listen, mens Somalia får dårligst skår på plass nr. 180 (Transparency International 2009).

Ifølge Norges Ambassade i Abu Dhabi (2010) er korrupsjon i ordinær forstand et mindre problem i Gulfen enn i andre regioner det er naturlig å sammenligne med. Men selv om Qatar og FAE de siste årene har forbedret sin posisjon med hensyn til korrupsjon, har Kuwait stadig dårligere resultat å vise til (Gangal 2009).

Hvorvidt det forekommer korrupsjon i de forvaltningsorganene som behandler søknader om arbeidstillatelser er det vanskelig å finne noe informasjon om. Som det

fremgår av kapittelet om sponsorsystemet, er det arbeidsgiverne som søker myndighetene om arbeidstillatelser til utenlandske arbeidstakere og som håndterer mye av det praktiske knyttet til søknadsprosessen. Sponsorsystemet gir med andre ord mye makt til de aktørene utenlandske arbeidstakere i hovedsak forholder seg til. Hvorvidt byråkrater utsteder lisenser til potensielle sponsorer mot bestikkelser, er det vanskelig å få noe innblikk i.

Det man imidlertid vet, er at salg av arbeidstillatelser forekommer i både Kuwait og FAE, så vel fiktive som reelle. Særlig i Kuwait har dette vært et tilbakevendende tema, hvilket også fremkommer i de årlige menneskerettighetsrapportene fra det amerikanske utenriksdepartementet helt tilbake til 1999 (U.S. Department of State 1999). Noen kjøper seg slike tillatelser før de entrer landet, mens andre sørger for å forlenge oppholdet sitt på denne måten. Det er særlig sponsorsystemet som gir rom for en del triksing med regelverket.

5.2.1 Korrupte sponsorer

Mange sponsorer utnytter de økonomiske mulighetene de ser i sin posisjon. Under forutsetning av enten å skulle starte opp eller utvide en bedrift, får arbeidsgivere tillatelser fra myndighetene til å ansette utenlandsk arbeidskraft. Dette kan være mer eller mindre reelle planer, men noen benytter muligheten til å selge disse arbeidstillatelsene til immigranter, med eller uten faktiske jobbtilbud. I Kuwait kan slike arbeidstillatelser kjøpes for en årlig kostnad på mellom 100 og 200 kuwaitiske dinarer (USD 340-680) (Shah 2007, s. 10). Immigranter som Kuwait Times (Garcia 2009) har snakket med opplyser at de har kjøpt arbeidstillatelser av andre "sponsorer" enn dem de i virkeligheten jobber for. Videre opplyser noen at de har betalt sine sponsorer for å forlenge faktiske arbeidstillatelser (Garcia 2009), mens andre forteller at de har måttet bestikke sponsorene sine for å få et såkalt løslatelsesdokument (Aziz 2009). Et løslatelsesdokument underskrevet av sponsor er påkrevd hvis man ønsker å skifte arbeid før kontraktsforholdet har utløpt.

Enda mer fokus har kildene på fiktive sponserers rekrutteringsvirksomhet på utenlandske arbeidsmarkeder. Gjennom agenter i utlandet lokkes utenlandsk arbeidskraft til Kuwait med jobbtilbud i selskaper som enten ikke finnes eller som ikke har jobb til dem. Immigrantene som har betalt disse rekrutteringsagentene en ikke ubetydelig sum¹³, overlates til seg selv uten verken oppholdstillatelse eller arbeid etter at de har kommet inn i landet. Det er heller ikke uvanlig at utlendinger blir forespeilet gode jobber i Kuwait, og ved ankomst blir tvunget til å akseptere arbeid de ikke ønsker (Fattahova 2007; U.S. Department of State 2010c).

Kuwaitiske myndigheter er kjent med at mange oppholder seg i landet på en kjøpt arbeidstillatelse. I 2009 stengte kuwaitiske myndigheter 700 selskaper (noen av dem fiktive) som var involvert i denne typen virksomhet (U.S. Department of State 2010a). Noen kilder antyder at myndighetene ser gjennom fingrene med dette, og ikke gjør nok for å straffeforfølge de ansvarlige (Al Khaled 2008; Izzak 2008; U.S. Department of State 2010c).

¹³ I 2000 rapporterte amerikansk UD (U.S. Department of State) at utlendinger betalte mellom 1500 og 1800 USD til slike rekrutteringsagenter.

5.3 UFORMELLE ARBEIDSFORHOLD

Enkelte bedrifter og arbeidsgivere i Gulflandene ignorerer formelle krav knyttet til ansettelse av utenlandsk arbeidskraft. Personer blir ansatt på uformell basis uten kontrakt og med kun muntlige avtaler om arbeidsforhold (Qatar Visitor u.å.). Mens noen arbeidstakere aksepterer en slik illegal og usikker tilværelse, forsøker andre (som det fremgår av kapittelet over) å kjøpe seg arbeidstillatelser av enten fiktive eller autoriserte arbeidsgivere for tilsynelatende å ha papirene i orden.

Deltidsarbeid gir ikke fritak fra regelen om kontrakt og sponsor. I februar 2010 rapporterte Gulf News (Al Jandaly 2010) at en katalogtjeneste ved navn Etisalat i FAE hadde mange utenlandske deltidsansatte uten kontrakt. En representant for ledelsen i Etisalat opplyste at de hadde ansatt de utenlandske arbeiderne gjennom et rekrutteringsfirma, og derfor ikke så det som sin oppgave å skaffe dem kontrakt. Noen av de ansatte opplyste til Gulf News at de var sponset av sine foreldre. Slik Landinfo ser det må dette være i strid med lovverket, da gjestearbeidere kun kan gi sine barn oppholdstillatelse i et av disse landene, ikke arbeidstillatelse.

Det ser heller ikke ut til å være tillatt å ta seg deltidsarbeid for å spe på hovedinntekten. Ifølge en av Are Hovdenaks informanter (1997, s. 41) har mange palestinske gjestearbeidere en jobb ved siden av den som gir grunnlag for oppholdstillatelse. Det skal ikke være uvanlig å starte opp en eller annen form for privat forretningsvirksomhet som gir gode biinntekter. Selv om dette ikke er tillatt, er det ifølge Hovdenaks informanter heller ikke slik at myndighetene anstrenger seg veldig for å slå ned på dette.

5.4 BETYDNINGEN AV KONTAKTNETT

Palestinerne har kunnet dra nytte av velfungerende palestinske nettverk i Gulfstatene. Gjennom slekt og venner har nye immigranter lettere kunnet skaffe seg arbeid og entre regionen på lovlig vis. Videre har disse nettverkene vært en ressurs for de som har mistet oppholdsgrunnlaget i et land og trenger en ny sponsor. Det er ikke uvanlig å skaffe venner og familie arbeidskontrakter hos egne sponsorer man har et godt forhold til (Hovdenak 1997, s. 55; Longva 1997, s. 96).

6. PALESTINERNES SITUASJON SAMMENLIGNET MED ANDRE GJESTEARBEIDERE

Som omtalt i kapittel 2.2 ble palestinerne oppholds-betingelser i Gulfstatene drastisk endret i forbindelse med Gulf-krigen. De innstrammingene som ble iverksatt er imidlertid ikke lenger gjeldende, og så vidt Landinfo kan se, er det ingen håndfaste indikasjoner på at palestinere i dag har større problemer enn andre utlendinger med å få arbeidstillatelser i Gulflandene.

I 2003 tok den norske ambassaden i Abu Dhabi dette spørsmålet opp med den tyske og den britiske ambassaden i Kuwait. Begge kildene understreket at palestinere i Kuwait lever en "fair existence", og at de behandles på lik linje med midlertidig bosatte utlendinger generelt. Sammenlignet med mange asiatiske gjestearbeidere, som opptar stillinger i lavtlønnede yrker (særlig i bygge- og rengjøringsbransjen), har palestinere etter disse ambassadenes oppfatning relativt anstendig arbeid (Norges ambassade i Abu Dhabi, e-post 2003). Dette kan bidra til å gjøre dem mindre sårbare enn mange asiatiske arbeidstakere.

Videre har palestinerne i likhet med andre arabiske gjestearbeidere hatt fordeler av å ha et språklig, religiøst og kulturelt fellesskap med sine vertslands borgere. Ifølge sosiologen og den tidligere diplomaten Andrzej Kapiszewski¹⁴ (2006, s. 6), har arabere historisk sett vært spesielt velkomne i regionen som følge av dette. I en artikkel lagt fram for FNs ekspertpanel for migrasjon og utvikling i den arabiske regionen i Beirut i mai 2006, sammenligner Kapiszewski arabiske og asiatiske gjestearbeideres vilkår i Gulfregionen. Han fremholder de arabiske gjestearbeidernes betydelige innsats i de raskt voksende nasjonalstatene på 60- og 70-tallet. De har særlig blitt verdsatt for sine bidrag innenfor statlig administrasjon, i helse- og utdanningssektoren og i oljeindustrien. Egyptere, jemenitter og palestinere/jordanere har utgjort de største gruppene arabiske gjestearbeidere i regionen (Kapiszewski 2006, s. 6, 10)

Like fullt har asiatiske gjestearbeidere med årene utkonkurrert araberne rent tallmessig sett. Mens arabere i 1975 utgjorde 72 % av den utenlandske arbeidskraften, var tallet sunket til om lag 30 % i 2000. Ikke-arabiske gjestearbeidere utgjorde bare 12 % av den utenlandske arbeidskraften i 1970, men prosentandelen steg raskt i de kommende årene. På bare 15 år, i 1985, var tallet steget til 63 %, og det har siden fortsatt å stige. I 2004 utgjorde asiatiske arbeidstakere 70 % av den utenlandske arbeidskraften i Kuwait og Saudi Arabia, mens tilsvarende tall i Oman var over 90 % (Kapiszewski 2006, s. 7, 9).

Når de asiatiske gjestearbeiderne etter hvert har fått et fortrinn er det flere årsaker til det. De har blitt sett på som billigere å ansette, lettere å si opp og samtidig mer effektive enn sine arabiske motparter. Videre har de i motsetning til arabere ikke hatt for vane å bringe sine familier med seg til Gulfregionen, hvilket også har blitt ansett

¹⁴ Tidligere professor ved Jagiellonian Universitet i Krakow og ambassadør ved den polske ambassaden i FAE og Qatar.

som en fordel. Det har imidlertid aldri vært offisiell politikk å erstatte arabiske gjestearbeidere med asiatiske (Kapiszewski 2006, s. 6)

Samtidig er det enkelte sider ved den arabiske innvandringen som har skapt bekymring hos myndighetene i Gulflandene. Dette har først og fremst sammenheng med spredning av radikale politiske ideer. Noen arabiske immigrantmiljøer har agitert for en avvikling av monarkiene i Gulflandene, opphevelse av nasjonale grenser i Midtøsten og regional distribuering av oljeinntekter. Disse ideene har blitt sett på som en trussel mot Gulfstatenes suverenitet, og på 1970- og 80-tallet ble flere arabiske gjestearbeidere fengslet og deportert som følge av slik politisk aktivitet. Tilstedeværelsen av store grupper palestinere spesielt, har ifølge Kapiszewski blitt ansett som problematisk i seg selv da myndighetene i Gulflandene ikke har ønsket å bli involvert i den arabisk-israelske konflikten (Kapiszewski 2006, s. 6-7).

7. REFERANSER

7.1 SKRIFTLIGE KILDER

- Abu Dhabi Government (u.å.). *Residence Entry Visa for a Resident's Family*. Abu Dhabi: Abu Dhabi Government. Tilgjengelig fra http://business.abudhabi.ae/egovPoolPortal_WAR/appmanager/ADeGP/Business?_nfpb=true&_pageLabel=p16252&lang=en [lastet ned 18. oktober 2010]
- Aziz, A. (2009, 24. januar). Workers Forced to 'Bribe' Sponsors to Get NoCs. *Khaleej Times*. Tilgjengelig fra http://khaleejtimes.com/DisplayArticle08.asp?xfile=/data/theuae/2009/January/theuae_January458.xml§ion=theuae [lastet ned 18. oktober 2010]
- Fattahova, N. (2007, 14. august). Visa trading 'a growing problem'. *Kuwait Times*. Tilgjengelig fra http://www.kuwaittimes.net/read_news.php?newsid=MjE4MTMzMdKy [lastet ned 18. oktober 2010]
- Explore-qatar (u.å.). *Residence Visa*. Doha, Qatar: Explore-qatar. Tilgjengelig fra <http://www.explore-qatar.com/living-in-qatar/visas/residence-visa> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Guide2dubai (2007, 9. juni). *UAE Residence Visa requirements*. S.l.: Guide2dubai. Tilgjengelig fra <http://www.guide2dubai.com/319-UAE-Residence-Visa-requirements.html> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Garcia, B. (2009, 31. desember). Visa trading, illegal businesses thrive despite improved labor law. *Kuwait Times*. Tilgjengelig fra http://www.kuwaittimes.net/read_news.php?newsid=MzMzMtK3MjU3 [lastet ned 18. oktober 2010]
- Gangal, N. (2009, 5. juni). Kuwait seeing rise in corruption levels – report. *Arabian Business*. Tilgjengelig fra <http://www.arabianbusiness.com/557870-kuwait-seeing-rise-in-corruption-levels---report> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Haaretz (2010, 4. september). Report: UAE to deport hundreds of Palestinians by month's end. *Haaretz*. Tilgjengelig fra <http://www.haaretz.com/news/report-uae-to-deport-hundreds-of-palestinians-by-month-s-end-1.8448> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Hovdenak, A. (1997). On the Gulf road: Palestinian adaptations to labour migration. I: Fafo report 236, *Constructing Order: Palestinian Adaptations to Refugee Life*. Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra <http://www.fao.no/pub/rapp/236/236.pdf> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Human Rights Watch (2010, 19. juli). *UAE/Lebanon: Allow Lebanese/Palestinian Deportees to Appeal*. New York: Human Rights Watch.

Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/07/19/uae-lebanon-allow-lebanese-gazan-deportees-appeal> [lastet ned 18. oktober 2010]

- Immigration and Refugee Board of Canada (1993a, 1. august). *United Arab Emirates (UAE): Information on the current work status of Palestinians*. Ottawa: Immigration and Refugee Board of Canada. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6ad3178.html> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Immigration and Refugee Board of Canada (1993b, 1. september). *United Arab Emirates (UAE): Information on the reasons (economic or political) for not renewing Palestinian work permits*. Ottawa: Immigration and Refugee Board of Canada. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6acad34.html> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Immigration and Refugee Board of Canada (1993c, 1. september). *Kuwait: Update to Response to Information Request KWT9373 on the treatment of Palestinians in Kuwait*. Ottawa: Immigration and Refugee Board of Canada. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6acad34.html> [lastet ned 20. oktober 2010]
- Immigration and Refugee Board of Canada (1994, 1. september). *Qatar: Current information on the treatment of Palestinians*. Ottawa: Immigration and Refugee Board of Canada. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6ab8620.html> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Immigration and Refugee Board of Canada (2003, 24. oktober). *United Arab Emirates: 1) Rights and obligations of a foreign national who has been working in the UAE for the past 24 years under a work visa and living in the UAE under a residence visa 2) whether that person can exit and re-enter the country while the visa remains valid 3) whether this person can obtain UAE nationality*. Ottawa: Immigration and Refugee Board of Canada. Tilgjengelig fra http://www.irb-cisr.gc.ca:8080/RIR_RDI/RIR_RDI.aspx?id=412791&l=e [lastet ned 18. oktober 2010]
- Izzak, B. (2008, 30. juni). MPs suspected of visa 'trading'. *Kuwait Times*. Tilgjengelig fra http://www.kuwaittimes.net/read_news.php?newsid=MTIxMDM0NDI1OA [lastet ned 18. oktober 2010]
- Al Jandaly, B. (2009, 16. juni). Obtaining a work permit in the UAE. *Gulf News*. Tilgjengelig fra <http://gulfnews.com/uaessentials/residents-guide/working/obtaining-a-work-permit-in-the-uae-1.440884> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Al Jandaly, B. (2010, 9. februar). Etisalat employees working part time without contracts. *Gulf News*. Tilgjengelig fra <http://gulfnews.com/news/gulf/uae/employment/etisalat-employees-working-part-time-without-contracts-1.580283> [lastet ned 18. oktober 2010]

- Just Landed (u.å.). *Citizenship. Is it possible to become a national of Kuwait?* S.l.: Just Landed. Tilgjengelig fra <http://www.justlanded.com/english/Kuwait/Kuwait-Guide/Visas-Permits/Citizenship> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Kapiszewski, A. (2006, 22. mai). *Arab versus Asian Migrant Workers in the GCC Countries*. Beirut: United Nations Secretariat. Department of Social and Economic Affairs. Population Division. Tilgjengelig fra http://www.un.org/esa/population/meetings/EGM_Ittmig_Arab/P02_Kapiszewski.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Al Khaled, A. (2008, 23. juli). Rights body slams rampant visa trading in Kuwait. *Kuwait Times*. Tilgjengelig fra http://www.kuwaittimes.net/read_news.php?newsid=MTIxMDA4NjE0MA [lastet ned 18. oktober 2010]
- Kuwaitiah Net (u.å.) *Kuwait Visa Procedures*. Kuwaitiah Net. Tilgjengelig fra <http://www.kuwaitiah.net/ministry.html> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Landinfo (2010a, 25. mai). *Palestinere i Egypt – Reisedokumenter og oppholdstillatelser*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1256/1/1256_1.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Landinfo (2010b, 21. mai). *Palestinere i Jordan – Statsborgerskap og reisedokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1259/1/1259_1.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Landinfo (2010c, 25. mai). *Palestinerne i Libanon – Registrering og identitetsdokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1263/1/1263_1.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Landinfo (2010d, 21. mai). *Palestinerne i Syria – Registrering og identitetsdokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1262/1/1262_1.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Longva, A.N. (1997). *Walls Built on Sand. Migration, Exclusion and Society in Kuwait*. Boulder, CO: Westview Press.
- Longva, A.N. (1999). Keeping Migrant Workers in Check: The Kafala System in the Gulf. *Middle East Report*, 211, 20-22.
Tilgjengelig via abonnementstjenesten Jstor.
- Menafn – Khaleej Times (2009, 6. januar). Palestinians can legalise their stay in UAE. *Menafn – Khaleej Times*. Tilgjengelig fra http://www.menafn.com/qn_news_story_s.asp?storyid=1093227401 [lastet ned 18. oktober 2010]
- Norges ambassade i De Forente Arabiske Emirater (2010, 31. august). *Næringslivets samfunnsansvar: Bahrain, Forente Arabiske Emirater, Kuwait og Qatar*. Abu Dhabi: Norges ambassade i De Forente Arabiske Emirater.

Tilgjengelig fra <http://www.norway.no/Norsk/Informasjon-til-nordmenn-bosatt-i-gulften/Naringslivets-samfunnsansvar-CSR/> [lastet ned 19. oktober 2010]

- Qatar Visitor (u.å.). *Women and Work in Qatar*. S.l.: Qatar Visitor. Tilgjengelig fra <http://www.qatarvisitor.com/index.php?cID=413&pID=1272> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Shah, N.M. (2007, 23. oktober). *Migration to Kuwait: Trends, Patterns and Policies*. Kairo: The American University in Cairo. Tilgjengelig fra http://www.aucegypt.edu/GAPP/cmrs/Documents/Nasra_Shah.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- Takkenberg, L. (1998). *Palstinian Refugees and International Law*. London: Palestinian Return Centre. Tilgjengelig fra <http://www.prc.org.uk/newsite/ar/palestinian-refugee-news-resource/54/71> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Transparency International (2009). *Corruption Perception Index 2009*. Berlin: Transparency International. Tilgjengelig fra http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table [lastet ned 18. oktober 2010]
- UNDP, dvs. United Nations Development Programme (2009). *Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development*. New York: UNDP. Tilgjengelig fra http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf [lastet ned 18. oktober 2010]
- UN Human Rights Council (2009, 12. januar). *Universal periodic review. Report of the Working Group on the Universal Periodic Review. United Arab Emirates*. Geneve: UN. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/497476a40.pdf> [lastet ned 18. oktober 2010]
- U.S. Department of State (2000, 26. februar). *Country Reports on Human Rights Practices 1999 – Kuwait*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/1999/419.htm> [lastet ned 18. oktober 2010]
- U.S. Department of State (2009, 25. februar). *Country Reports on Human Rights Practices 2008 – United Arab Emirates*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/nea/119129.htm> [lastet ned 18. oktober 2010]
- U.S. Department of State (2010a, 11. mars). *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Kuwait*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/nea/136072.htm> [lastet ned 18. oktober 2010]
- U.S. Department of State (2010b, 4. mai). *Background note: Kuwait*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35876.htm> [lastet ned 18. oktober 2010]

- U.S. Department of State (2010c, 14. juni). *Trafficking in Persons Report 2010 - Kuwait*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2010/142760.htm> [lastet ned 18. oktober 2010]
- U.S. Office for Personnel Management (2001, mars). *Citizenship Laws of the World*. Washington, DC: U.S. Office for Personnel Management. Tilgjengelig fra <http://www.opm.gov/extra/investigate/IS-01.pdf> [lastet ned 18. oktober 2010]
- Visit-Kuwait (u.å). *Passport / Visa Requirements*. S.l.: Visit-Kuwait. Tilgjengelig fra <http://www.visit-kuwait.com/info/kuwait-visa.aspx> [lastet ned 18. oktober 2010]

7.2 MUNTlige KILDER

- Norges ambassade i Abu Dhabi (De Forente Arabiske Emirater).
 - E-post september 2010.
 - E-post april 2010.
 - E-post november 2009.
 - E-post våren 2009.
 - E-post november 2007.
 - E-post 2003.